

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเชียงใหม่ผู้วิจัยมีแนวความคิดว่าเมื่อมีปรากฏการณ์ที่เป็นประเด็นปัญหาเกิดขึ้นในสังคม การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเพื่อหาแนวทางในการจัดการกับประเด็นปัญหาในสังคมก็จะเกิดขึ้น การประสานแนวความคิด และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม จากความสัมพันธ์ที่มีลักษณะขัดแย้งจะกลายเป็นลักษณะของการร่วมมือกันซึ่งเป็นการหาแนวทางในการจัดการปัญหาที่ดีที่สุด โดยอาศัยระดับความสัมพันธ์ทางสังคมบนพื้นฐานของแนวคิด การจัดการ และการปฏิบัติที่หลากหลาย เชื่อมประสานกันเป็นเครือข่าย

ผู้วิจัยยังมีความเชื่ออีกว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการทางสังคม ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวของหลาย ๆ องค์การที่อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกัน มีประสานและจัดการกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลให้เกิดการจัดการองค์การในสังคม ทำให้เกิดความเข้มแข็งมีศักยภาพในการจัดการกับประเด็นปัญหาที่จะเกิดขึ้นในสังคมต่อไป

การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเชียงใหม่ในท่าซาฟารี เป็นการศึกษาแบบลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเชียงใหม่ในท่าซาฟารี รวมถึงประเด็นปัญหาที่ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเชียงใหม่ในท่าซาฟารี ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้กำหนดประชากรไว้ 2 กลุ่ม ได้แก่

3.1.1 ประชากรที่อาศัยในชุมชนบ้านตองกายเหนือ หมู่ที่ 12 ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 210 ครัวเรือน โดยใช้ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติร้อยละ 95 ตามสูตรของ Yamane ดังนี้

กำหนดให้ N คือ จำนวนครัวเรือนทั้งหมด
n คือ จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
e คือ ความเชื่อมั่นที่ 0.05

$$n = \frac{210}{1+N(e)^2}$$

$$\begin{aligned}
 &= \frac{210}{1+210(0.05)^2} \\
 &= \frac{210}{1.525} \\
 &= 137.704 \\
 &\approx 138
 \end{aligned}$$

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่เลือกใช้ คือ 138 คน โดยกลุ่มนี้จะใช้วิธีเก็บตัวอย่างจากหัวหน้าครัวเรือน (ผู้แทน) ทำการสุ่มจาก 210 ครัวเรือนโดยใช้วิธีการจับสลาก เป็นผู้ให้ความเห็น โดยการใช้แบบสัมภาษณ์

3.1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ กลุ่มผู้นำชุมชนบ้านตองกายเหนือ จำนวน 16 คน ได้แก่ กำนัน (ผู้ใหญ่บ้าน) และคณะกรรมการหมู่บ้านจำนวน 15 คน ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูล โดยการใช้แบบสัมภาษณ์

3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ทางผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจและรวบรวมข้อมูลในชุมชนด้วยตนเอง โดยมีแผนดำเนินการเป็นขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.2.1 การสร้างความสัมพันธ์และชี้แจงวัตถุประสงค์กับชุมชน ในเบื้องต้นได้ใช้วิธีการในการเริ่มต้นสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยได้มีการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นอย่างคร่าว ๆ จากผู้ที่คุ้นเคยสภาพชุมชนและได้เข้าไปสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนด้วยตัวเอง โดยเข้าไปสอบถามพูดคุยกับชาวบ้านทั่วไป เพื่อให้ชาวบ้านได้รู้จักคุ้นเคยและทราบถึงวัตถุประสงค์อย่างคร่าว ๆ หลายครั้ง นอกจากนี้ยังได้ร่วมสังเกตและร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน เช่น งานปอยหลวง ตลาดนัด หรืองานกิจกรรมอื่น ๆ ของหมู่บ้าน เป็นต้น โดยระยะแรกนี้ได้อาศัยบุคคล ที่มีความคุ้นเคยเป็นการส่วนตัวกับผู้วิจัย ให้แนะนำให้รู้จักกับชาวบ้านคนอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีการให้แนะนำให้รู้จักกับกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ซึ่งกลุ่มผู้นำท้องถิ่นเป็นกลุ่มที่เป็นแกนนำในการชี้นำรูปแบบลักษณะปฏิสัมพันธ์ จึงทำให้เกิดความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชน

3.2.2 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น การศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเชิงใหม่ไนท์ซาฟารี จำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับบริบทของชุมชน จึงต้องทราบถึงลักษณะทางกายภาพของ

หมู่บ้าน และแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งหากการใช้การสำรวจอย่างละเอียดคงเป็นไปได้ ไม่ได้จึงจำเป็นต้องสำรวจอย่างคร่าว ๆ แต่ได้ดำเนินการสำรวจหมู่บ้านโดยวิธีให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการให้รายละเอียดต่าง ๆ ร่วมกันเกี่ยวกับทรัพยากรของชุมชน อันทำให้เกิดการตรวจสอบข้อมูลไปในตัว นอกจากนี้ยังได้ข้อมูลอื่น ๆ ที่สำคัญจากนายต๋อน วงศ์แก้ว กำนันตำบลหนองควาย เป็นผู้ให้ข้อมูลอย่างกว้าง ๆ ของบ้านตองกายเหนือ เนื่องจากชาวบ้านหลายคนมีส่วนร่วมและให้ข้อมูลที่หลากหลายนอกจากนั้นยังทำให้ชาวบ้านได้เกิดความภูมิใจในการให้ข้อมูล อีกทั้งยังสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน และชาวบ้านกับผู้วิจัย จึงทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และชาวบ้านมีความรู้สึกว่ามีคนที่สนใจในชุมชนของตนเองจึงเต็มใจให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจเกี่ยวกับรูปแบบลักษณะปฏิสัมพันธ์ และประเด็นปัญหาที่ส่งผลต่อรูปแบบปฏิสัมพันธ์

3.3 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

การดำเนินการศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจและรวบรวมข้อมูลในชุมชนด้วยตนเองโดยมีการดำเนินการศึกษาเป็นขั้นตอนเพื่อให้ได้ข้อมูลและตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาจึงจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาข้อมูลที่สำคัญ 2 แหล่งคือ

3.3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ข้อมูลในส่วนนี้ได้มีการศึกษาข้อมูลอย่างคร่าว ๆ จากผู้ที่คุ้นเคยกับสภาพชุมชนและได้เข้าไปสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนด้วยตนเอง โดยเข้าไปสอบถามพูดคุยกับชาวบ้านทั่ว ๆ ไป เพื่อให้ชาวบ้านได้คุ้นเคยและทราบถึงวัตถุประสงค์อย่างคร่าว ๆ หลายครั้ง โดยจะมีการสอบถามความเห็นของชุมชนต่อการดำเนินงานของเชียงใหม่ไนท์ซาฟารี โดยจะมีการสอบถามถึงความเห็นเชิงบวก เช่น ชาวบ้านได้ประโยชน์อะไรจากเชียงใหม่ไนท์ซาฟารี และ ความเห็นเชิงลบ เช่น ความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของเชียงใหม่ไนท์ซาฟารี นอกจากนี้ยังมีการศึกษาถึงประเด็นปัญหาที่ส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์ ซึ่งทางผู้วิจัยจะมีการศึกษาถึงโครงข่ายทางสังคมวัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจ และการประกอบอาชีพ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการแก้ไข โดยจะมีการสอบถามความเห็นของชุมชน ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ และไม่ เป็นทางการ รวมไปถึงผู้บริหารเชียงใหม่ไนท์ซาฟารี

3.3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ข้อมูลส่วนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร รายงานสถิติ โดยข้อมูลบางส่วนได้มีการขอความร่วมมือจากเชียงใหม่ไนท์ซาฟารีเพื่อได้ข้อมูลที่ชัดเจน สำหรับข้อมูลบางส่วนผู้วิจัยยังได้มาจากการขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนของบ้านตองกายเหนือ องค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพ ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ได้แก่ จำนวนหลังคาเรือน จำนวนประชากร และกิจกรรมการดำเนินงานต่าง ๆ ของทางเชียงใหม่ไนท์ซาฟารี นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้มีการศึกษาจาก

ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์เพื่อใช้ในการกำหนดกรอบและประเด็นสำหรับรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเชียงใหม่ในทศวรรษ 1990 และประเด็นปัญหาที่ส่งผลให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์

3.4 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเชียงใหม่ในทศวรรษ 1990 เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นคำตอบที่เป็นจริงและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นการที่จะได้ข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้เห็นรูปแบบลักษณะมีการปฏิสัมพันธ์และประเด็นปัญหาต่าง ๆ ทางผู้วิจัยจึงมีการกำหนดเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

3.4.1 การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview Format) วิธีการนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีการพูดคุย ที่ไม่เป็นการทาง ซึ่งบางครั้งมิได้เป็นขั้นตอน หรือการลำดับของคำถามต่าง ๆ แต่ผู้วิจัยจะไม่ลืมประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่สนใจในบางครั้งจะมีการสนทนาแบบกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชุมชนเป็นไปลักษณะคุยกันเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มชุมชนหรือกลุ่มผู้อาวุโส ซึ่งบางครั้งการสนทนาดังกล่าวนี้อาจขึ้นอยู่กัสถานที่ เช่น ศาลาในหมู่บ้าน ร้านอาหาร โดยบางครั้งไม่ใช่แบบลักษณะแบบทางการเป็นการพบปะโดยบังเอิญหรือเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ แต่ก็มีเรื่องหลาย ๆ เรื่องผสมผสานกัน ผู้ศึกษาวิจัยได้เข้าไปสนทนาสมทบในบางโอกาส สามารถแลกเปลี่ยนและพูดคุยถึงความเป็นมาและการดำเนินการต่าง ๆ ตามประเด็นที่น่าสนใจ หรือบางครั้งก็เข้าไปสนทนาในบริเวณบ้าน ซึ่งมักจะมีเพื่อนบ้านติด ๆ กันมานั่งสมทบ บางครั้งสามารถจะสนทนาไปถึงบุคคลอื่น ๆ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้บุคคลนั้นร่วมแสดงความคิดเห็น โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลนี้จะใช้กับหัวหน้าครัวเรือน (ผู้แทน) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยมีการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบลักษณะปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างชุมชนกับเชียงใหม่ในทศวรรษ 1990 รวมถึงไปถึงประเด็นปัญหาที่ส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์

3.4.2 การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview Format) ผู้ศึกษาทำการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 16 คน โดยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเช่นเดียวกับการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview Format) แต่จะมีการกำหนดวันเวลาในการสัมภาษณ์ก่อน การสัมภาษณ์จะเป็นไปในลักษณะพูดคุยกันเสียมากกว่า ซึ่งจะไม่เน้นเป็นขั้นตอนหรือการเรียงลำดับคำถาม ผู้วิจัยจะใช้ลักษณะเหมือนการคุยกันไปเรื่อย ๆ และมีการเลือกที่สัมภาษณ์ที่เหมาะสม เช่น ตามร้านอาหารต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้สึกที่ไม่เบื่อหน่าย ถึงแม้การสัมภาษณ์จะมีลักษณะเหมือนกับการพูดคุยกัน แต่ทางผู้วิจัยจะไม่ลืมประเด็นที่ต้องการศึกษา การพูดคุยจะมีการเชื่อมโยงถึงข้อมูลที่ต้องการเสมอ

โดยประเด็นที่สอบถามจะเกี่ยวกับรูปแบบลักษณะปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างชุมชนกับเชียงใหม่ไนท์ซาฟารีประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นรวมไปถึงข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาและปัญหาอื่นๆ ที่ชุมชนได้รับผลกระทบจากเชียงใหม่ไนท์ซาฟารี

3.4.3 การสังเกตการณ์ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลบางอย่างที่ผู้ให้ข้อมูลระบุไม่ครบถ้วนหรือสังเกตจากสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีการใช้การสังเกตในขณะที่มีการสัมภาษณ์เพื่อที่จะดูลักษณะพฤติกรรม ของกลุ่มตัวอย่างเวลาเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว การตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของข้อมูลได้กระทำในสองลักษณะ คือ การตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้นั้นครบคลุมและเพียงพอที่จะตอบวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดหรือไม่ และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งต่าง ๆ ว่าข้อมูลนั้นตรงกันหรือไม่ แล้วจึงทำการวิเคราะห์ต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ของข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

3.5.1 การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview Format) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากหัวหน้าครัวเรือนที่เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างชุมชนกับเชียงใหม่ไนท์ซาฟารี รวมไปถึงประเด็นปัญหาที่ส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์ ข้อมูลส่วนนี้ทางผู้วิจัยจะต้องติดตามเนื้อหาสาระของปฏิสัมพันธ์ในแต่ละรูปแบบลักษณะเพื่อจะได้เชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ที่ทำให้เกิดรูปแบบลักษณะที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์นั้น โดยมีการนำข้อมูลมาจัดเป็นหมวดหมู่ และนำเอาทฤษฎีต่าง ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบในการเขียนผลการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสถิติเบื้องต้นมาช่วยในการวิเคราะห์แล้วนำมาเขียนในรูปแบบเชิงพรรณนา

3.5.2 การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview Format) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างชุมชนกับเชียงใหม่ไนท์ซาฟารี ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น รวมไปถึงข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาและปัญหาอื่นๆ ที่ชุมชนได้รับผลกระทบจากเชียงใหม่ไนท์ซาฟารี ผู้วิจัยที่นำข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักในประเด็นต่าง ๆ มาจัดเป็นหมวดหมู่แล้วนำมาวิเคราะห์โดยมีการนำเอาทฤษฎีต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบในการเขียนผลการศึกษแล้วนำข้อมูลต่าง ๆ มาทำวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และเขียนรายงานผลการวิจัยในรูปแบบเชิงพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ หรือสลับกับการเก็บข้อมูลเป็นระยะ ๆ ที่ดำเนินการศึกษาโดยนำข้อมูลที่ได้เป็นส่วน ๆ ที่ได้ตรวจสอบแล้วทำการวิเคราะห์ไปด้วย

ถ้าข้อมูลมีลักษณะที่ไม่สมบูรณ์จะมีการเข้าไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมใหม่ ผู้วิจัยจะต้องติดตามเนื้อหาสาระของรูปแบบลักษณะปฏิสัมพันธ์แต่ละรูปแบบและลักษณะต่าง ๆ เพื่อจะได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแต่ละรูปแบบและลักษณะต่าง ๆ ให้เห็นชัดเจนขึ้น โดยมีบริบทชุมชนที่ศึกษาเป็นพื้นที่หลักที่เกิดปรากฏการณ์ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อรูปแบบลักษณะปฏิสัมพันธ์ และบางครั้งได้อาศัยทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบในการเขียนผลการศึกษาทั้งในการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ออกมาในลักษณะเชิงพรรณนา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved